

ULLENSAKER
KOMMUNE

/2024 -2040

STRATEGI FOR NATURMANGFOLD

DEL 1: PLANDEL

/ Enhet for plan og næring

Vedtatt i kommunestyret 30.04.2024

AURTJERN

Rik grytehullsjø i Aurmoen
landskapsvernområde

Naturområde av stor verdi

Naturlige oppblomstringer
av cyanobakterier ikke sett
noe annet sted i Norge

INNHOOLD

Sammendrag	1
Innledning	2
<i>Hva er naturmangfold?</i>	2
<i>Hvorfor er naturmangfold viktig?</i>	3
<i>Er kartlagt natur båndlagt?</i>	3
Rammebetingelser	4
<i>FNs bærekraftsmål</i>	4
<i>Føringer i gjeldende planer og regelverk</i>	5
Status	7
<i>Globalt</i>	7
<i>Nasjonalt</i>	9
<i>Lokalt</i>	11
Handlingsdel	13
<i>Hovedmål</i>	13
<i>Satsingsområder</i>	13
<i>Handlingsplan</i>	18
<i>Noen tips</i>	23
Vedlegg A	24
<i>Ressurser</i>	24
<i>Relevante tilskuddsordninger</i>	25

SAMMENDRAG

Strategi for naturmangfold 2024-2040 er delt i to deler. Del 1 er plandelen og del 2 er kunnskapsgrunnlaget. Dette er del 1.

Strategien gir en kort innføring i naturmangfold, relevante bærekraftsmål og føringer for strategien, i tillegg til ressurser som kan være nyttige for gjennomføring av strategien. Status for arbeidet med ivaretagelse av naturmangfold på global, nasjonal og lokal basis beskrives også kort, for å sette strategien i perspektiv. Siste delen er handlingsdelen. Den skal forme hvordan kommunen jobber med ivaretagelse av naturmangfold fram mot 2040. Handlingsdelen omhandler:

Hovedmål:

1. Kommunen skal bidra til de nasjonale og internasjonale målene for naturmangfold
2. Kommunen skal ha et stort mangfold av sunne økosystemer

Satsingsområder:

1. Arealforvaltning

Hvordan kommunen skal skaffe, håndtere og tilgjengeliggjøre informasjon om naturmangfold, og hvordan den skal brukes for å forvalte arealene på en naturvennlig måte. Har fire mål, tre strategier og åtte tiltak knyttet til seg.

2. Kommunen som pådriver

Hvordan kommunen skal bygge sin egen kompetanse, samt samarbeide med innbyggere, næringsliv og frivilligheten for å ivareta naturmangfold. Har tre mål, to strategier og seks tiltak knyttet til seg.

3. Arter

Hvordan kommunen kan styrke det biologiske mangfoldet i Ullensaker og ivareta truede og andre viktige arter. Har tre mål, tre strategier og ni tiltak knyttet til seg.

4. Naturtyper

Hvordan kommunen kan bygge opp robuste og levedyktige naturområder i Ullensaker og ivareta truede og andre viktige naturtyper. Har fire mål, tre strategier og syv tiltak knyttet til seg.

Handlingsplan:

Handlingsplanen inneholder 31 tiltak og skal revideres annethvert år.

INNLEDNING

FORMÅLET MED PLANEN

Strategi for naturmangfold skal være Ullensaker kommune sitt verktøy for oppfølging og konkretisering av målsettingene i kommuneplanen og nasjonale og internasjonale planverk. Strategien skal sørge for kunnskapsbasert, helhetlig og forutsigbar forvaltning av naturmangfoldet. Strategien viser hvilke grep kommunen bør ta for å stanse tap av naturmangfold, og restaurere og styrke ødelagte områder i de kommende årene, og skal ligge til grunn for daglig saksbehandling som angår naturmangfold. Strategien skal i tillegg bidra til å skape bevissthet og eierskap til naturen hos hele Ullensakersamfunnet.

HVA ER NATURMANGFOLD?

«biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning»

Naturmangfoldloven

Naturmangfold er variasjonen av liv, landskap og geologi på vår planet. Geologisk mangfold er variasjonen av berggrunn, løsmasser, terrengformer og geologiske prosesser. Biologisk mangfold er variasjonen av arter. Landskapsmessig mangfold er variasjonen av de store trekkene i naturen.

Pinnebekken

Omgitt av den sårbare naturtypen flomskogsmark

Naturområde av stor verdi

Bilde: Multiconsult

HVORFOR ER NATURMANGFOLD VIKTIG?

Premissene for hvilke arter som både kan og ønsker å leve et sted settes av geologien og landskapet. Blant annet gjennom sammensetningen av tilgjengelige næringsstoffer og hvordan området er utformet. For å sikre et stort biologisk mangfold, kreves det derfor også mangfold i landskap og geologiske forhold. Naturlig utvikling av naturmangfold går langsomt. Geologiske prosesser kan ta millioner av år og etableringen av et økosystem kan ta hundrevis eller tusenvis av år.

Den internasjonale rødlisten estimerer at 2.16 millioner arter er kjent i dag¹, men det finnes mange flere enn det. Dagens estimater varierer fra rundt 5 millioner, helt opp til 1 billion arter, men de fleste antar at det finnes rundt 10 millioner arter. Samtidig anslås det at vi nå opplever en utryddelsesrate som er 100-10,000 ganger raskere enn normalt. De siste femten årene har flere forskere begynt å argumentere for at vi befinner oss i, eller er på vei mot, *den sjette masseutryddelsen*. Den forrige masseutryddelsen skjedde ved et meteorittnedslag for 66 millioner år siden, og førte til utryddelse av de fleste dinosaurene. Utviklingen har gjort forskere og verdensledere bekymret, fordi en verden med lite naturmangfold er en trussel for menneskeheten. Hver art har sin funksjon i økosystemene de lever i, for eksempel pollinering eller nedbryting. Hvis arten forsvinner, er naturen god til å kompensere for det ved at en annen art tar over funksjonen - men bare til et visst punkt. Hvis det er store endringer på kort tid eller det ikke finnes andre arter som kan overta funksjonen, forstyrres balansen i økosystemene og de kan enten kollapse eller utvikles i en helt ny retning. Vi er avhengige av naturen for stabil tilgang på mat, rent vann og ren luft, og ubalanserte økosystemer svekker den tilgangen.

Naturen har en stor nytteverdi for mennesker, både for å dekke grunnleggende behov og for rekreasjon og velvære - men man kan også argumentere for naturens egenverdi. Som Biomangfoldutvalget skrev i sin utredning² som lå til grunn for Naturmangfoldloven:

Å erkjenne naturens egenverdi innebærer en aksept av at naturen innehar ideelle rettigheter, dvs. et vern mot krenkelser, herunder at andre livsformer, uavhengig av om de er til nytte for menneskene har en selvfølgelig rett til å eksistere. I dette ligger det også et element av respekt for samspillet i naturen, et samspill der de biotiske og abiotiske elementene sammen utgjør den komplekse og «finmaskede» veven som naturen består i.

Endringer i geologi, i landskapet eller hos en art skjer naturlig. Enten over lange tidsperioder, som tilbaketrekking av isbreer, eller som følge av en dramatisk hendelse, som et vulkanutbrudd. Med menneskers aktiviteter har mange, store endringer som før hadde skjedd over tusener, eller kanskje til og med millioner av år, skjedd over mye kortere tid.

ER KARTLAGT NATUR BÅNDLAGT?

Rapporter og kartdata fra naturkartlegginger er ikke i seg selv juridiske dokumenter som knytter aktiviteter eller tiltak til områder. Derimot kan kartleggingen oppdage forekomster av naturtyper eller arter, som naturmangfoldloven setter føringer for i forhold til forvaltning. Verneområder, utvalgte naturtyper og prioriterte arter har alle egne forskrifter som begrenser bruk og håndtering. All annen natur skal vurderes opp mot naturmangfoldloven før tiltak iverksettes. Er det arter eller naturtyper som er sjeldne eller sårbare skal dette vektet tyngre i avveiningene mellom ulike hensyn, og artene skal gis en bedre beskyttelse enn om de ikke er sjeldne. I kunnskapsgrunnlaget for denne strategien finnes data fra alle aktuelle forvaltningskategorier av arter og naturtyper beskrevet.

¹ IUCN Red List of Threatened Species (tab. 1a)

² Norges Offentlige Utredninger - Naturmangfoldloven (regjeringen.no)

RAMMEBETINGELSER

FNS BÆREKRAFTSMÅL

Under FNs generalforsamling i 2015 ble 17 mål for en bærekraftig og fredfull verden, nå og i fremtiden, etablert og godtatt av alle FN-land. Bærekraftsmålene er godt forankrede i verden og Norge, og også i Ullensaker kommune skal de legge rammen for alt planarbeid. De mest relevante bærekraftsmålene for Strategi for naturmangfold er Rent vann og gode sanitære forhold (nr. 6), Bærekraftige byer og lokalsamfunn (nr. 11), Ansvarlig forbruk og produksjon (nr. 12), Livet på land (nr. 15) og Samarbeid for å nå målene (nr. 17).

FØRINGER I GJELDENE PLANER OG REGELVERK

Nasjonalt

Naturmangfoldloven¹

Ikrafttrådt 1. juli 2009

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden.

Nasjonale forventninger for regional og kommunal planlegging 2023-2027²

Vedtatt 20. juni 2023

Punkt 53:

Viktig naturmangfold, jordbruksareal, vannmiljø, friluftslivsområder, overordnet grønnstruktur, kulturmiljø og landskap kartlegges og sikres i planleggingen.

Andre lover

Naturmangfold er også et tema i andre lover og forskrifter, som for eksempel Plan og Bygningsloven³, Anskaffelsesloven⁴, Vannforskriften, m.fl.

Regionalt

Viken regional planstrategi 2020-2024 «Veien til et bærekraftig Viken»⁵

Vedtatt 18. desember 2020

Vikens planstrategi har et eget innsatsområde for «Miljø, økosystem og biologisk mangfold».

Lokalt

Verbalvedtak om «Grønn foregangskommune»⁶

Vedtatt 14. desember 2021

I verbalforslaget rettes det oppmerksomhet mot arealnøytralitet og ivaretagelse av vårt biologiske mangfold og natur, og at en plan for naturmangfold må prioriteres.

Kommuneplanen 2021-2030⁷

Vedtatt 21. april 2020

I kommuneplanens samfunnsdel 2020-2030 fikk kommunen en ny visjon: «Ullensaker – Mulighetslandet». Visjonen peker på muligheter og omtanke for alle; både dagens innbyggere og framtidige generasjoner. Planen har tre satsingsområder med et hovedmål og tre strategier knyttet til hvert mål. I Planstrategi 2021-2024⁸, vedtatt 23. mars 2021, beskrives Strategi for naturmangfold som et planbehov under satsingsområdet By- og tettstedsutvikling.

Hovedmål og strategier knyttet til satsingsområdet er:

- Hovedmål: Ullensaker skal være et godt sted å bo og leve. Kommunen skal utvikles med kvaliteter som er attraktive for nåtidens og framtidens innbyggere.
 - Strategi: Gi tydelige rammer for en bærekraftig arealdisponering og god utforming som sikrer kvalitet i bebygde omgivelser og sikre tilgang på arealer til lek, rekreasjon, kulturelle opplevelser og et aktivt liv for alle.
 - Strategi: Styrke og tilrettelegge for nye samarbeidsformer med frivillige organisasjoner og lokale institusjoner som bidrar til inkludering og engasjement
 - Strategi: Jobbe for en helhetlig sentrumsutvikling på Jessheim og følge opp kommunens langsiktige strategier for byutvikling

¹ Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) - Lovdata

² Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 - regjeringen.no

³ Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) - Lovdata

⁴ Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) - Lovdata

⁵ Veien til et bærekraftig Viken - regional planstrategi 2020-2024 - Viken fylkeskommune

⁶ Budsjett 2022 og Økonomiplan 2022 - 2025 (ullensaker.kommune.no)

⁷ Kommuneplan og kommunedelplaner (ullensaker.kommune.no)

⁸ Planstrategi 2021-2024 (ullensaker.kommune.no)

Finholtvegen

Den kritisk truede naturtypen
slåttemark

Utvalgt naturtype og naturområde
av svært stor verdi

Naturtypen er et spesielt viktig
leveområde for pollinerende
insekter

Bilde: Multiconsult

Trandum leir

Naturtypen eng-aktig sterkt endret
fastmark

Naturområde av svært stor verdi

Til forskjell fra slåttemark er
definisjonen av denne naturtypen at
området ikke tidligere har vært brukt
til jordbruk, som f.eks. veikanter og
plen

Bilde: Multiconsult

STATUS

GLOBALT

Mål

FN-konvensjonen for biologisk mangfold (CBD) ble etablert 1993 og har i dag 196 parter. CBD sine tre hovedmål er å bevare det biologiske mangfoldet, bærekraftig bruk av naturressurser og rettferdig fordeling av godene fra genetiske ressurser. I 2002 lanserte CBD en plan med 16 mål for bremsing av utryddelsesraten av planter innen 2010 og i 2010 lanserte dem en tiårig plan for bevaring av det biologiske mangfoldet. Planen fra 2010 besto av en visjon for 2050, og 20 mål for 2020, kalt Aichi-målene¹. Visjonen lyder «I 2050 er det biologiske mangfoldet verdi-satt, bevart, restaurert og bærekraftig brukt på en måte som vedlikeholder økosystemtjenester, opprettholder en sunn planet og gir livsviktige goder til alle mennesker».

I 2022 vedtok CBD det globale Kunming-Montreal-rammeverket² for naturmangfold, også kalt Naturavtalen. Avtalen beholdt samme visjon for 2050, og satte 23 mål. Blant annet:

- Områder med stor betydning for naturmangfold skal ikke gå tapt
- 30 % av hav- og landområder skal vernes og bevares innen 2030
- 30 % av ødelagt natur skal restaureres innen 2030
- Utryddelse av arter skal stanses
- Halvere risiko fra forurensning innen 2030
- Introduksjons- og etableringsraten til fremmede, skadelige arter skal minimum halveres innen 2030

Innen neste partsmøte høsten 2024 skal Norge levere sin handlingsplan til CBD.

Norge har i tillegg signert og ratifisert en rekke andre konvensjoner som omhandler natur og miljø³.

Status

Ingen av målene for verken bremsing av utryddelsesraten av planter innen 2010 eller Aichi-målene for 2020 ble oppfylt i sin helhet⁴. På den internasjonale rødlisten for arter (IUCN) vurderes i dag 50,924 arter å være nær truet eller truet. Det estimeres at dagens utryddelsesrate er alt fra 100 til 10,000 ganger raskere enn normalt, og antall truede arter øker.

Ifølge FNs naturpanel (IPBES) er det fem drivere for de store endringene i naturen: 1) endring i bruken av land og sjø, 2) hvordan vi utnytter organismer, 3) klimaendringer, 4) forurensning og 5) fremmede, skadelige arter. I deres rapport fra 2019⁵ fant dem at 23 % av klodens landarealer er bygd ned og er økologisk forringet, og at 85 % av verdens myrer er tapt. Overfiske er en av de største årsakene til økologiske endringer i havet og siden 1980 har plastforurensningen i havet tidoblet seg. I IPBES rapport om fremmede arter fra 2023⁶ estimerer dem at det er over 37,000 fremmede arter i verden og at 200 nye oppdages hvert år. De estimerer også at den økonomiske kostnaden av fremmede arter er over 423 milliarder dollar hvert år, hvorav det meste knyttet til skade på naturressurser.

På global basis er rundt 16 % av landarealer og 8 % av havarealer vernet i dag⁷.

¹ [Convention on Biological Diversity \(cbd.int\)](https://www.cbd.int/)

² [Kunming-Montreal framework \(cbd.int\)](https://www.cbd.int/)

³ [Konvensjoner - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](https://www.miljodirektoratet.no/)

⁴ [Pressemelding - UN's Global Biodiversity Outlook 5 report \(cbd.int\)](https://www.cbd.int/)

⁵ [IPBES Global Report on Biodiversity and Ecosystem Services](https://www.ipbes.org/)

⁶ [Media Release: IPBES Invasive Alien Species Assessment | IPBES secretariat](https://www.ipbes.org/)

⁷ [Explore the World's Protected Areas \(protectedplanet.net\)](https://www.protectedplanet.net/)

Oppenfjellet

Over: den *sterkt truede*
naturtypen rik gransumpskog.
Naturområde av svært stor verdi

Under: den *nær truede*
naturtypen sørlig nedbørsmyr.
Naturområde av stor verdi

Bilder: Multiconsult

NASJONALT

Mål

Norge har fastsatt 24 miljømål på seks områder¹. Det er tre mål for naturmangfold:

- **Miljømål 1.1:** Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester
- **Miljømål 1.2:** Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres
- **Miljømål 1.3:** Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner

I Stortingsmelding 14 «Natur for livet»² fra 2015 la staten frem handlingsplanen for hvordan Norge skulle bidra til oppnåelse av Aichi-målene innen 2020. I vedtaket til handlingsplanen sattes det også et mål om at 10 % av de norske skogene skulle vernes mot hogst innen 2020.

I tillegg fastsetter vannforskriften to miljømål for vannmiljøer, for oppnåelse innen 2027:

- Vannforekomstene skal forbedres og gjenopprettes slik at de har minst god tilstand
- Vannforekomstene skal beskyttes mot forringelse

Status

I rapporten «Naturens tilstand 2020»³, skrevet av Forum for utvikling og miljø, Sabima, WWF og Naturvernforbundet, fastslås det at heller ikke Norge oppfylte noen av Aichi-målene i sin helhet.

Norges miljømål for naturmangfold har en rekke indikatorer for fremgang knyttet til dem. Se tabell 1 for en oversikt over indikatorene og deres status og utvikling, hentet fra Miljøstatus.

Tabell 1: hentet fra Miljøstatus, august 2023

	Miljømål 1.1		Miljømål 1.2		Miljømål 1.3	
	Status og utviklingstrekk for økologisk tilstand i ...		Antall nær truede og truede arter og naturtyper i ...		Vernet areal i ...	
	Status	Utvikling	Status	Utvikling	Status	Utvikling
Havområder	God	Positiv	-	-	-	-
Kyst- og havområder	-	-	Middels	Ikke mulig å beregne	Middels	Positiv
Elver og innsjøer	Middels	Stabil	Middels	Ikke mulig å beregne	God	Positiv
Kyst	Middels	Stabil	-	-	-	-
Våtmark	Middels	Negativ	Middels	Ikke mulig å beregne	God	Positiv
Skog	Middels	Stabil	Middels	Ikke mulig å beregne	Middels	Positiv
Fjell	God	Negativ	Middels	Ikke mulig å beregne	God	Stabil
Kulturlandskap og åpne lavlandsområder	Middels	Negativ	Middels	Ikke mulig å beregne	God	Positiv
Inngrepsfri natur	Dårlig	Negativ	-	-	-	-
Skog med hogstforbud	-	-	-	-	Middels	Positiv
Total	-	-	-	-	God	Positiv

Det er i dag 4111 arter og 99 naturtyper som er vurdert som nær truet eller truet på respektive rødliste. Arealendringer er den desidert største utfordringen for arter, etterfulgt av blant annet forurensing, påvirkning fra andre stedegne arter, klimaendringer, fremmede arter og høsting.

Ifølge Vann-Nett har vannforekomstene i Norge per dags dato 74 % god eller svært god, 19 % moderat og 7 % dårlig eller svært dårlig økologisk tilstand. Vannkraft, sur nedbør og avrenning fra jordbruk angis som kategoriene med stor grad av negativ påvirkning på flest vannforekomster.

På fremmedartslisten 2023 er 815 arter vurdert å være av potensielt høy-, høy- eller svært høy risiko. Av arter som ble vurdert i både forrige fremmedartsliste i 2018 og i 2023 fikk nesten 40 % en mer alvorlig kategori.

Det totale landarealet som er vernet har økt med 4 % de siste 10 årene og utgjør i dag rundt 18 %. Av havarealene er 4,5 % vernet. Det nasjonale målet om 10 % vern av skog med hogstforbud innen 2020 ble ikke oppfylt og utgjør i dag rundt 5 %.

¹ Norges klima- og miljømål - Miljøstatus (miljodirektoratet.no)

² Meld. St. 14 (2015–2016) (regjeringen.no)

³ Naturens tilstand 2020 - rapport (wwf.no)

Jernbanemarka

Den sårbare naturtypen
rik svartorsumpskog

Naturområde av stor
verdi

Bilde: Multiconsult

Kverndalen

Naturtypen gammel
lågurtgranskog

Naturområde av stor
verdi

Bilde: Multiconsult

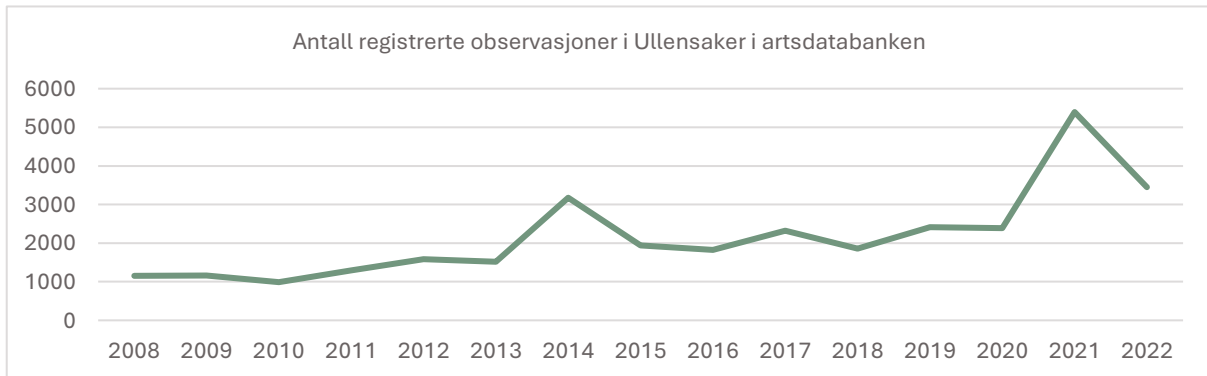
LOKALT

Mål

Kommunen skal følge opp nasjonale mål, for eksempel de definert i vannforskriften og naturmangfoldloven. For egendefinerte mål, se handlingsdelen i dette dokumentet.

Status

Les kunnskapsgrunnlaget i del 2 av strategi for naturmangfold for mer inngående informasjon. Kartleggingen og kunnskapen om naturen i kommunen har økt. Antall observasjoner som registreres i artsdatabanken siden 2008 har hatt en økende trend (fig. 1) og to tredjedeler av arealet naturtyper ble registrert 2014 eller senere. Det er dog fortsatt store områder hvor naturverdier ikke er kartlagt.

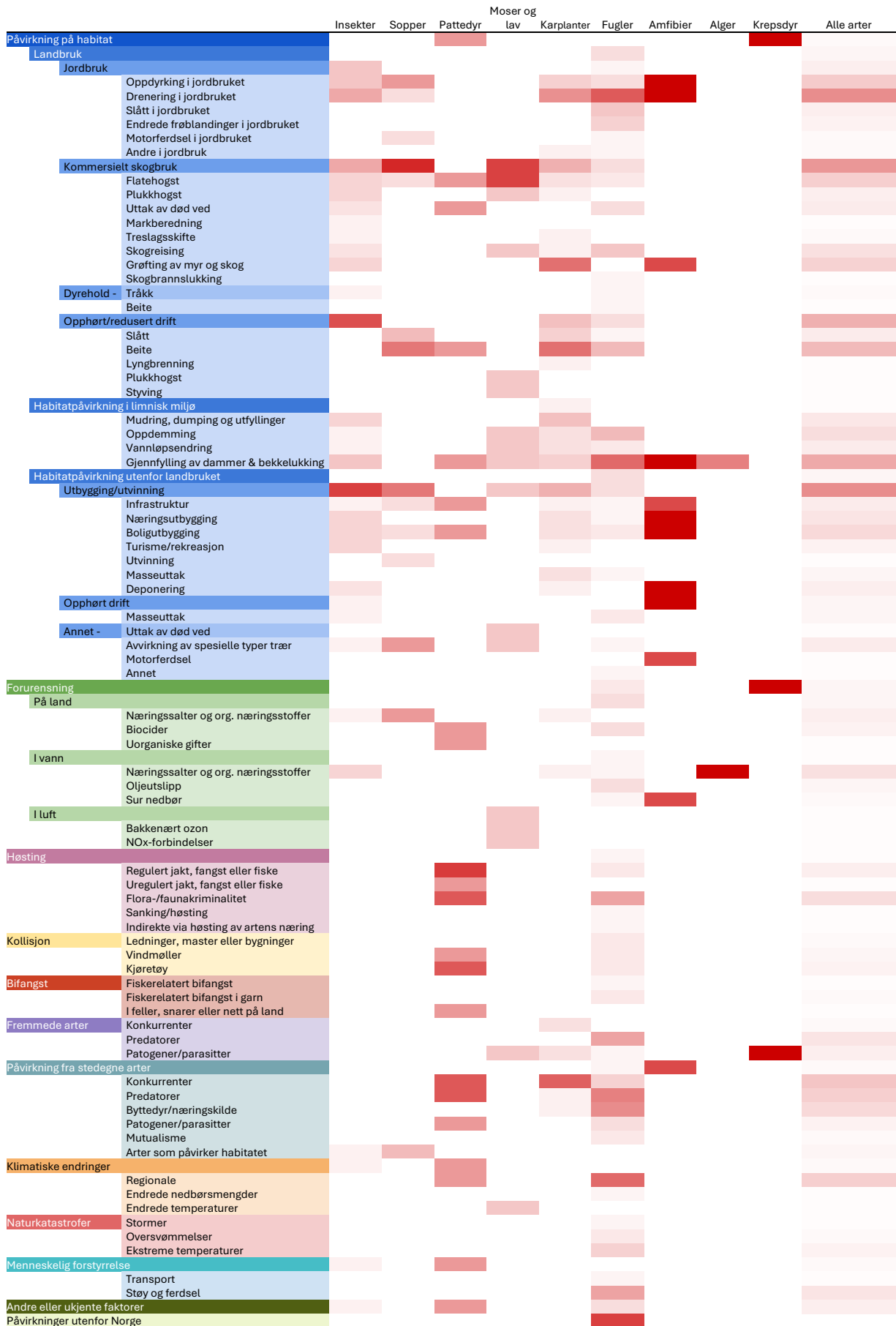
Figur 1: antall observasjoner som har blitt registrert i Ullensaker i artsdatabanken hvert år fra 2008 til 2022. Data hentet august 2023.

Per dags dato er 6 % av Ullensaker sitt areal vernet, mest i form av landskapsvernområde. Det er registrert 46 naturtyper, fordelt på 252 lokaliteter og 5 % av arealet. Av alle lokaliteter er rundt 60 % vurdert til å ha stor- eller svært stor verdi. Av de 28 registrerte vannforekomstene i kommunen har, ifølge Vann-Nett, 4 % god, 57 % moderat og 39 % dårlig økologisk tilstand. Ingen forekomster har svært god eller svært dårlig økologisk tilstand. Introduerte arter og sykdommer og avrenning fra jordbruk angis som kategoriene med størst negativ påvirkning.

Ullensaker har 14 ansvarsarter og det er registrert observasjoner av 137 truede og 114 nær truede arter i kommunen. Det er registrert observasjoner av 81 fremmede arter i kommunen, hvorav 23 arter har blitt registrert for første gang i kommunen i 2020 eller senere.

Kjennskap til vanlige trusler mot artene som lever i Ullensaker kan være et godt verktøy for ivaretagelse av natur i kommunen. Figur 3 ser på hvilke faktorer som angis å potensielt ha en negativ påvirkning på nasjonal basis for hver individuell rødlistet art som er observert i Ullensaker. Hva som i realiteten påvirker artsforekomstene i Ullensaker må ikke samsvare med de nasjonale faktorene, men det kan gi en pekepinn på hva kommunen bør være observant på. De vanligste, potensielle nasjonale påvirkningsfaktorene for artene observert i Ullensaker er utbygging, drenering i jordbruket, og kommersielt skogbruk. Drenering i jordbruket kan f.eks. være tørrlegging av våtmark for uttak av torv og kommersielt skogbruk kan f.eks. være flatehogst.

Naturopplevelser er også viktig rekreasjon for mennesker og kan fremme folkehelsen. I Ullensaker ble friluftsområder kartlagt og verdsatt i 2017 og av 134 registrerte områder vurdertes 45 å være svært viktige. Det forekommer overlapp mellom friluftsområder og viktig natur og leveområder, som både kan komme i konflikt med, og forsterke, hverandre. Ferdsel i naturen kan for eksempel virke forstyrrende for dyrelivet og årsake skade på planter og sopp. Samtidig kan friluftskultur og tilrettelegging skape større bevissthet rundt naturverdiene og incentiver for å bevare dem. Eksempelvis er Nordbytjernet vurdert som et svært viktig friluftsområde og de sørlige delene er også kommunens eneste statlig sikrede friluftsområde. Samtidig er området vurdert å ha svært store naturverdier og er en utvalgt naturtype. For å ivareta begge hensyn må bruken tilrettelegges og brukerne informeres om hvordan man ferdes i områdene på den mest naturvennlige måten.

Figur 3: varmekart over potensielle, negative påvirkningsfaktorer på nasjonal basis angitt i rødlistevurderingen av hver art som er observert i Ullensaker, fordelt på artsgrupper. Hva som i realiteten påvirker artene i kommunen kan skille seg fra hva som påvirker artene på nasjonal basis. Jo mørkere rødfarge, jo større prosentandel av artene i artsgruppen har angitt påvirkningsfaktoren. Data hentet august 2023, fra Artsdatabankens rødliste for arter.

HANDLINGSDDEL

HOVEDMÅL

Kommunen skal bidra til de nasjonale og internasjonale målene for naturmangfold

Kommunen skal ha et stort mangfold av sunne økosystemer

SATSINGSOMRÅDER

På de neste sidene presenteres strategiens fire satsingsområder, med tilhørende mål og strategier:

1. Arealforvaltning
2. Kommunen som pådriver
3. Arter
4. Naturtyper

Ås/Ødegarden

Den sårbare naturtypen høgstaude-edellauvskog

Naturområde av stor verdi

Bilde: Multiconsult

Arealforvaltning

Arealendringer er den største grunnen til tap av naturmangfold, og kommunene er landets primære arealforvaltere. Som en kommune med sterk befolkningsvekst må Ullensaker balansere naturhensyn med andre økende behov, som boplasser, tjenester og infrastruktur i sin arealforvaltning. Å sikre en naturvennlig arealforvaltning, f.eks. gjennom økt kunnskap, restriktiv bruk av arealer og vern, er derfor noe av det viktigste kommunen kan gjøre for å ivareta naturmangfoldet.

Indikatorer for å måle fremgang i dette satsingsområdet kan være:

1. Areal kartlagt natur
2. Inkludering av arealnøytralitet i kommuneplanen og videre praktisering
3. Areal LNF-områder i kommuneplanen og antall dispensasjoner i LNF-områder
4. Areal vernede områder

Mål

1. Kommunen skal ha en tydelig og forutsigbar arealforvaltning
2. Kommunen skal være naturtypekartlagt med verdivurdering i henhold til gjeldende offisielle metode innen 2030
3. Kommunen skal praktisere arealnøytralitet etter rullering av kommuneplanen
4. Kommunen skal jobbe for å øke mengden vernede arealer i kommunen innen 2030

Strategi: Kartlegging

Bygge opp et robust kunnskapsgrunnlag gjennom å kartlegge både forekomster og tilstanden til viktig natur og hvordan vi best forvalter den

Gjennom objektiv kunnskap kan kommunen fatte gode og langsiktige beslutninger. Hver kartlegging av naturverdiene, eller styrker og svakheter ved kommunen sin forvaltning, er en puslebit i det helhetlige kunnskapsgrunnlaget. I dag er rundt 17 % av kommunen kartlagt med Miljødirektoratets instruks.

Strategi: Arealnøytralitet

Definere hva formålet med prinsipp om arealnøytralitet er og hvordan det skal praktiseres i kommuneplanen

Ullensaker har vedtatt å utvikle kommunen etter prinsippet om arealnøytralitet. I grunn handler arealnøytralitet om netto null tap av grønne arealer gjennom å unngå nedbygging av natur så langt det er mulig, og kompensere med etablering av natur et annet sted hvis nedbygging er nødvendig. I neste kommuneplan må kommunen blant annet definere hvilken funksjon som skal kompenseres ved etablering av natur, hvem det skal gjelde for og hvordan det skal følges opp.

Strategi: Vern

Forvalte kommuneskogen på en måte som hensyntar naturmangfold og tilrettelegger for vern, samt fremme verneforslag og støtte verneprosesser av kommunens og andres arealer

Det er flere arter i rødlisten som lever helt eller delvis i skog enn noen annen type leveområde, og av dem er 84 % tilknyttet gammelskog. Samtidig er det bare rundt 3 % gammelskog i Norge. Vern er et viktig verktøy for å beskytte både skog og annen natur mot forstyrrelser, og tilrettelegge for at arter skal kunne etablere seg. Det er usikkerhet knyttet til hvor mye av naturen i Ullensaker som kan og bør vernes, så naturkartlegging og god dialog med grunneiere og øvre instanser vil være nødvendig.

11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN

17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

15 LIVET PÅ LAND

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

Kommunen som pådriver

Alle i Ullensaker kommune bør føle glede, kjærlighet og eierskap til naturen, og et ansvar for å ta vare på den. Som en aktør med mye påvirkningskraft kan kommunen bidra med inspirasjon og kompetanse, og kan bistå med å koble sammen de som har lyst å gjøre en forskjell for naturen.

Indikatorer for å måle fremgang i dette satsingsområdet kan være:

1. Antall kompetansehevende aktiviteter
2. Antall dokumenter hvor naturhensyn vurderes
3. Antall samarbeidsprosjekter
4. Antall forespørsler til kommunen for rådgivning og hjelp vedr. naturhensyn
5. Antall incentivordninger eller -prosjekter
6. Antall brukere som opplever informasjon som lett tilgjengelig

11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN

17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

Mål

1. Kommunen skal være et tydelig og synlig forbilde for ivaretagelse av naturmangfold
2. Ansatte og politikere skal ha god kompetanse til å drive kommunens grønne omstillingsarbeid
3. Kommunen skal bidra til å øke engasjementet for naturen og stimulere til aktiviteter for ivaretagelse av naturmangfoldet hos næringslivet, innbyggere og frivilligheten

Strategi: Rutiner og kompetanse

Praktisere god naturforvaltning gjennom å heve kompetansen i hele organisasjonen og systematisk bruke tilgjengelig kunnskap til å gjøre faglig sterke vurderinger

Selv det beste kunnskapsgrunnet er verdiløst hvis ingen vet hvordan det skal brukes. Det er derfor viktig at ansatte og politikere lærer opp i å forstå sammenhenger, begreper, verktøy og regelverk for naturforvaltning. Da kan kommunen ivareta naturmangfoldet på en forbilledlig måte og veilede samfunnet til å gjøre det samme.

Strategi: Ullensakersamfunnet

Ta en aktiv rolle i å starte samarbeid, spre kunnskap og senke terskelen for gjennomføring av aktiviteter som ivaretar naturmangfold hos næringslivet, frivilligheten og innbyggere

Naturmangfold er et stort og bredt tema og kommunen er avhengig av å benytte både engasjementet og kunnskapen ute i Ullensakersamfunnet for å nå sine mål. For eksempel kan næringslivet utnytte sin påvirkningskraft i sin leverandørkjede og kundebase, bønder og skogeiere kan gjennomføre naturvennlige driftstiltak, frivilligheten kan samle folk og gjennomføre naturbevisste aktiviteter og innbyggerne ta naturvennlige valg i hverdagen.

Arter

Noe av det viktigste vi kan gjøre for å beskytte våre stedeegne arter er å bevare deres habitat og næringskilder, enten det gjelder vern og forbedring av hele naturområder eller enkelttiltak for en art eller artsgruppe. Det er mange arter å forholde seg til i kommunen – både sårbare og skadelige – og det kreves en organisert innsats for å gi de ønskede artene en sjanse å etablere og spre seg, og stoppe de uønskede artene.

Indikatorer for å måle fremgang i dette satsingsområdet kan være:

1. Areal leveområder for viktige og sjeldne arter eller artsgrupper
2. Antall pollinatorfremmende prosjekter eller aktiviteter
3. Areal skog- og buskvegetasjon og antall opprettede grønne korridorer
4. Antall førstegangsregistreringer av fremmede arter i artsdatbanken
5. Antall prosjekter eller aktiviteter som omhandler fremmede arter

Mål

1. Kommunen skal bidra til at ingen ikke-fremmede arter utrykkes nasjonalt eller lokalt, og at tilstanden forbedres for viktige og sjeldne arter
2. Kommunen skal som hovedregel bevare sammenhengende naturområder og etablere og forsterke eksisterende skog- og buskkledte forbindelser mellom dem
3. Kommunen skal hindre spredningen av eksisterende, og etableringen av nye, fremmede arter

Strategi: Viktige og sjeldne arter

Skape gode forutsetninger for viktige og sjeldne arter gjennom å opprettholde og forbedre deres leveområder

Mange arter har mer eller mindre strenge krav som må oppfylles i deres leveområder, enten det er i kulturmiljøer, ferskvann, dypt inne i skogen eller midt i byen. Gjennom å legge til rette for at disse kravene blir oppfylt for våre viktige og sårbare arter har de mulighet å etablere seg og vedvare i kommunen.

Strategi: Pollinerende insekter

Muliggjøre økt utbredelse for pollinerende insekter gjennom å øke mengden leveområder for alle livsstadier

Flere av Ullensaker sine ansvarsarter er pollinerende insekter. Pollinerende insekter har en kritisk funksjon for økosystemene og for matproduksjon. Samtidig er de i stor nedgang på global basis. Kommunen kan, ved å øke tilgangen til varierte, blomstrende planter og redeplasser, tilrettelegge for at flere arter etablerer og sprer seg.

Strategi: Fremmede arter

Øke kunnskapen om fremmede arter sine levemåter og spredningsveier og forvalte dem på en helhetlig og systematisk måte

Fremmede arter sprer seg på forskjellige måter og til forskjellige tider, og effektiv fjerning er derfor avhengig av god kunnskap. De fleste av artene er karplanter og mange sprer seg vha. veier og vassdrag og derfor er det også viktig at innsatsen koordineres over kommunegrensene hvis det skal gi langsiktig effekt.

Naturtyper

Et økosystem beskriver alle arter som lever et sted og naturtypen de lever i. Artene og naturtypene er avhengige av hverandre, den ene kan ikke finnes uten den andre. Økosystemer forsyner oss alle med mange goder, som rent vann, pollinering, mat og håndtering av overvann, også kalt økosystemtjenester. For å ivareta disse godene må vi tilrettelegge for enkelte arter, men også hele artssamfunn. Sikrer vi oss et mangfold av naturtyper, sikrer vi oss også et mangfold av økosystemtjenester. Mye natur ligger på privat grunn og i de tilfeller må kommunen inspirere og veilede.

Indikatorer for å måle fremgang i dette satsingsområdet kan være:

1. Areal restaurert natur
2. Antall inngrep i raviner og dødisgroper
3. Antall bestilte eller utførte artskartlegginger i kalksjøer

Mål

1. 50 % av drenerte myrer i kommunen restaureres innen 2040 og eksisterende myrer bevares
2. Raviner og dødisgroper skal som hovedregel bevares
3. Alle kalksjøer i kommunen artskartlegges innen 2035
4. Kommunen skal jobbe for at alle registrerte utvalgte, truede og nær truede naturtyper har minst moderat tilstand innen 2040, og at ingen tilstander får en lavere verdi

Strategi: Myr

Lokalisere myrer som er egnede for å restaureres, og identifisere og ta i bruk virkemidler som kan forbedre tilstanden til dem, samt unngå nedbygging av eksisterende myrer

Myrer kan gi mange økosystemtjenester. For eksempel kan de rense vann, være flomdempende, lagre store mengder karbon og være permanente eller midlertidige leveområder for et stort mangfold av arter. Historisk har mange myrer blitt drenert og brukt i jordbruket. Naturlig dannes myrer over tusenvis av år, så for igjen å få tilgang til deres goder i vår livstid vil restaurering være nødvendig.

Strategi: Stedstypisk natur

Forsterke kunnskapen om raviner, dødisgroper og kalksjøer sine forekomster og kvaliteter, og bruke kunnskapen for å ivareta disse

På grunn av geologiske forutsetninger har Ullensaker forekomster av raviner, dødisgroper og kalksjøer av internasjonal verdi. Historisk har mange raviner og dødisgroper blitt bakkeplanert eller gjenfylt. Bevaring av disse områdene i dag har forskjellige forutsetninger. For eksempel brukes noen til jordbruk, og noen er i utbyggings- eller verneområder, og forvaltningen må derfor ivareta ulike hensyn.

Strategi: Annen viktig og sjelden natur

Lokalisere naturtyper med dårlig tilstand og identifisere og ta i bruk virkemidler som kan forbedre tilstanden til dem

Miljødirektoratets instruks er den første offisielle metoden å kartlegge naturtyper på og setter i prosessen en tilstandsverdi på alle naturtyper som registreres. Ved å forbedre tilstanden til natur av dårlig tilstand i kommunen, kan økosystemene utføre sine tjenester på en bedre måte og det kan forhindre at naturtypen forsvinner.

6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD

11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

15 LIVET PÅ LAND

HANDLINGSPLAN

Handlingsplanen skal revideres annethvert år i forbindelse med prosessen for utarbeidelse av kommunens handlings- og økonomiplan, med start i 2026. Handlingsplanen inneholder 31 tiltak. Av disse er 19 innenfor den økonomiske rammen, 6 kommer i større eller mindre grad kreve ekstra bevilgninger og for 6 av tiltakene er det usikkert hva som kreves. Mange av tiltakene er løpende eller strekker seg over mange år og det vil følgelig kostnadene også. I kolonnen for tilskuddsordninger er de ordninger som potensielt kan brukes i finansieringen av hele eller deler av tiltaket nummerert etter tabell A1 fra vedlegg A.

NR.	SATSINGS-OMRÅDE	TILTAK	BESKRIVELSE	ANSVAR	FINANSIERING	TILSKUDDSORDNINGER	GJENNOMFØRING
1	Arealforvaltning	Gjennomføre naturtypekartlegginger av hele kommunen	Tiltaket har til hensikt å danne et viktig kunnskapsgrunnlag i videre naturforvaltning, for eksempel i temakart ved rullering av kommuneplan, praktisering av arealnøytralitet og saksbehandling. Det omfatter planlegging av områder, finansiering og anskaffelse av kartleggingen. Naturtypekartlegginger må gjennomføres av fagpersoner i forhold til gjeldende metode, som i dag er Miljødirektoratets instruks.	Plan og næring	Krever bevilgninger	1	2024-2030
2	Arealforvaltning	Utarbeide et naturregnskap	Tiltaket har til hensikt å danne et grunnlag for praktisering av arealnøytralitet og annen naturforvaltning. I FNs standard er et naturregnskap kartfestet informasjon om hvilke arealer kommunen har, hvilken tilstand arealene har, hvilke goder arealene gir og hva disse tingene betyr i økonomiske termer. Tilgang til et naturregnskap gir forutsetninger for helhetlig forvaltning av kommunens arealer.	Plan og næring	Krever bevilgninger	1 7 9 13 14 17 38	2025-2030
3	Arealforvaltning	Utarbeide temakart for naturmangfold og relevante kommuneplanbestemmelser	Tiltaket har til hensikt å samle og tilgjengeliggjøre informasjon om forekomster av naturverdier i kommunen, samt hvilke hensyn disse, og annen natur, skal gis. Innholdet i temakartet klargjøres ved oppstart, men bør ha informasjon om f.eks. viktige naturtyper, limniske miljøer, arter, verneområder og/eller nøkkelbiotoper. Fra temakartet skal det også utarbeides relevante kartlag for bruk i Kommunekart. Bestemmelser kan i tillegg omhandle eksempelvis bynatur, vassdrag, naturbasert klimatilpasning og forurensning.	Plan og næring	Innenfor ramme	1 3	I forbindelse med rullering av kommuneplanen
4	Arealforvaltning	Hensynssone Kringler-Hovin kulturlandskap	Tiltaket har til hensikt å bidra til ivaretagelse av landskapet. Eventuelle retningslinjer og bestemmelser knyttet til hensynssonen klargjøres ved oppstart.	Kultur Plan og næring	Innenfor ramme	1 38	I forbindelse med rullering av kommuneplanen
5	Arealforvaltning	Definere arealnøytralitet i kommuneplanen	Tiltaket har til hensikt å klargjøre hva arealnøytralitet er, og hvordan det systematisk skal praktiseres på alle nivåer.	Plan og næring	Innenfor ramme	1	I forbindelse med rullering av kommuneplanen

6	Areal- forvaltning	Overta driften av kommuneskogen	Tiltaket har til hensikt å gi økte muligheter for å teste ut alternative driftsformer.	Bymiljø Areal og landbruk	Kan kreve bevilgninger	-	2024
7	Areal- forvaltning	Vurdere overtakelse av verdifulle naturområder på privat grunn	Tiltaket har til hensikt å sikre, og potensielt verne, verdifulle naturområder fra forringelse. Overtakelse kan skje gjennom makeskifte eller oppkjøp. Hvis området også anses som et viktig friluftsområde kan noen utgifter dekkes av statlige tilskudd. Områder som overtas kan eksempelvis være gammel skog egnet for verning eller leveområder for rødlistede arter. Vurdering må gjøres løpende, basert på innkommende kunnskap og andre hensyn.	Bymiljø	Kan kreve bevilgninger	1 18	Løpende
8	Areal- forvaltning	Oppfordre skogeiere til frivillig vern og foreslå nye verneområder til Statsforvalteren	Tiltaket har til hensikt å øke mengden vernede arealer i kommunen. Frivillig vern er en ordning hvor skogeiere blir kompensert for å verne verdifulle skogområder, andre verne områder velges av Statsforvalteren. Kommunen sin rolle er å gå i dialog med grunneiere av verdifulle arealer og enten oppfordre dem til å frivillig verne skogen, eller diskutere mulighetene for å anbefale området for verning hos Statsforvalteren.	Areal og landbruk	Innenfor ramme	1 22	Løpende
9	Kommunen som pådriver	Definere hvordan naturhensyn skal vurderes og oppdateres/innarbeides i kommunens planer, prosjektarbeid og saksbehandling	Tiltaket har til hensikt å klargjøre for ansatte hvordan naturhensyn skal ivaretas i eksisterende og nye rutiner, samt foreta planvask av eldre planer med utilstrekkelig ivaretagelse av naturhensyn. Alle i kommunen må jevnlig gjennomgå sine sjekklister og maler og oppdatere dem etter informasjon om naturhensyn. Det er mange hensyn som skal ivaretas i kommunens arbeid. Ved å systematisere vurdering av naturhensyn blir det effektivt og forutsigbart.	Alle	Innenfor ramme	-	Løpende
10	Kommunen som pådriver	Gjennomføre seminarer om naturhensyn for politikere og ansatte	Tiltaket har til hensikt å gi ansatte og politikere en felles forståelse for hvilke naturverdier som finnes i kommunen og hvordan vi skal ivareta den. Seminarene kan gjennomføres av interne og/eller eksterne ressurspersoner, og f.eks. som en del av Bærekraftsfestivalen.	Plan og næring	Innenfor ramme	1	Løpende
11	Kommunen som pådriver	Lage en kommunikasjonsplan for naturmangfold	Tiltaket har til hensikt å tilgjengeliggjøre informasjon og senke terskelen for å gjennomføre naturbevarende aktiviteter i Ullensakersamfunnet. Kommunikasjonsplanen bør bl.a. inneholde tiltak knyttet til kommunens nettside, sosiale medier og fysisk skilting i friluftsområder ol., og bør både omhandle formidling om naturverdier og praktiske verktøy, som tilskuddsordninger.	Plan og næring Kommunikasjon og samfunn	Innenfor ramme	Mange ordninger kan søkes for skilting	Utarbeidelse: 2024 Gjennomføring: løpende

12	Kommunen som pådriver	Inkludere frivilligheten, innbyggere og næringslivet i alle hensiktsmessige prosjekter og tiltak i handlingsplanen	Tiltaket har til hensikt å øke kunnskapsutveksling, handlekraft og samarbeid/medvirkning i Ullensakersamfunnet. På grunn av tidsbegrensninger eller prosjektets utforming er det ikke alltid hensiktsmessig å inkludere eksterne, men det skal alltid vurderes og det skal gjøres der det er hensiktsmessig.	Alle	Innenfor ramme	1	Løpende
13	Kommunen som pådriver	Involvere barnehager og skoler i hensiktsmessige, praktiske naturprosjekter som en del av undervisningen	Tiltaket har til hensikt å gi barn og unge en praktisk forståelse for naturmangfold og skape en tilknytning til den lokale naturen. Det må vurderes hvilke prosjekter som er hensiktsmessige gjennom kommunikasjon mellom prosjektansvarlige og oppvekstsektoren.	Oppvekst	Innenfor ramme	1	Løpende
14	Kommunen som pådriver	Samarbeide med institusjoner og organisasjoner som driver naturforskning og -undersøkelser	Tiltaket har til hensikt å øke kunnskapshevende aktiviteter i kommunen gjennom å samarbeide med forskere, universiteter, biologiske foreninger eller lignende. Det kan for eksempel være fysiske undersøkelser av naturen som en del av kurs eller utvikling av relevant teknologi eller verktøy gjennom forskningsprosjekt.	Alle Plan og næring	Innenfor ramme	-	Løpende
15	Arter	Kartlegge tilstanden i dammer i kommunen og bidra til forbedring der det er nødvendig	Tiltaket har til hensikt å oppdatere kunnskapen om gårdsdammer i kommunen og forbedre levevilkårene for dyrelivet. Gårdsdammer er viktige for mange arter, spesielt i store landbrukslandskap, hvor det kan være langt mellom vannforekomstene. De fleste gårdsdammer ligger på privat grunn. Kommunens rolle vil derfor i hovedsak være å kartlegge tilstanden av gårdsdammer, samt oppfordre og samarbeide med grunneiere for å utføre tilstandsforbedrende tiltak hvor det er nødvendig.	Kultur	Krever bevilgninger	1 15 33 35 38	Kartlegging: 2025-26 Dialog med grunneiere: løpende
16	Arter	Avstå fra ungskogpleie i kommuneskogen i perioden fra 1. april til 31. juli.	Tiltaket har til hensikt å redusere forstyrrelser eller ødeleggelse i hekkeområder under fuglers hekketid.	Bymiljø	Innenfor ramme	1	Løpende
17	Arter	Innfase lukket hogst i kommuneskogen, og kontinuerlig vurdere plukkhogst	Tiltaket har til hensikt å opprettholde så mye sammenhengende skog som mulig ved å unngå flatehogst ol. hogstformer. Lukket hogst og plukkhogst er også positivt for artsmangfoldet i skogen. Omfanget og hvor lang tid innfasingen av nye hogstformer tar må vurderes løpende.	Bymiljø	Innenfor ramme	1	Løpende

18	Arter	Lage et temakart for vilt og sammenhengende natur og relevante kommuneplanbestemmelser	Tiltaket har til hensikt å tilrettelegge for viltet i kommunen, bla. gjennom å kartlegge og bevare sammenhengende natur, samt å tilgjengeliggjøre informasjonen for planleggere, saksbehandlere og publikum generelt. Innholdet i temakartet klargjøres ved oppstart. Fra temakartet skal det også utarbeides relevante kartlag for bruk i Kommunekart.	Plan og næring	Innenfor ramme	1 3 7	I forbindelse med rullering av kommuneplanen
19	Arter	Organisere aktiviteter for innbyggere som tilrettelegger for naturmangfold i kommunen	Tiltaket har til hensikt å engasjere innbyggerne og tilrettelegge for arter i kommunen, i hovedsak fysisk. Aktivitetene kan eksempelvis være å lage fuglekasser eller insektshotell, og kan f.eks. gjennomføres under Bærekraftsfestivalen, av ansatte eller en organisasjon.	Kultur	Innenfor ramme	1 9	Løpende
20	Arter	Vurdere muligheter for å låne bort egnede kommuneide arealer til husdyreiere for beiting	Tiltaket har til hensikt å tilrettelegge for arter som lever i og rundt beiteområder, som for eksempel noen planter, sopper og pollinerende insekter. Kommunen må utrede hvilke arealer som kan være egnede til å låne ut for beiting og inngå dialog med husdyreiere.	Bymiljø	Innenfor ramme	1 34 37 38	Løpende
21	Arter	Utarbeide driftsplan for kommunale veikanter, med fokus på tilrettelegging for naturmangfold	Tiltaket har til hensikt å kartlegge og lage rutiner for drift av kommunale veikanter som hensyntar pollinerende insekter og blomstrende planter, samt motvirker fremmede arter. Tiltaket må sees i sammenheng med handlingsplan mot fremmede arter.	Bymiljø	Kan kreve bevilgninger	1	2025-26
22	Arter	Etablere slåttemark eller blomstereng på tre områder hvert år	Tiltaket har til hensikt å tilrettelegge for arter som lever i og rundt slåttemark, som for eksempel noen planter, sopper og pollinerende insekter. Gjennom å etablere slåttemarker spredt på egnede arealer i kommunen økes det mulige leveutbredelsesområdet til mange arter.	Bymiljø	Kan kreve bevilgninger	1 8 9 38	Løpende
23	Arter	Utarbeide handlingsplan for forvaltning av fremmede arter i kommunen	Tiltaket har til hensikt å systematisere forvaltningen av fremmede arter for effektiv bekjempning. De fleste fremmede arter er planter og spres ofte via veitrafikk og vassdrag. Siden spredning skjer mellom kommunene, må tiltaket gjøres i tett samarbeid med andre kommuner og myndigheter.	Plan og næring Vann og avløp	Innenfor ramme	1 11 33 35	Utarbeidelse: 2024-26 Gjennomføring: løpende
24	Arter	Organisere dugnader for fjerning og/eller kartlegging av fremmede arter	Tiltaket har til hensikt å øke mengden fremmede arter som lokaliseres og fjernes. Hvordan fremmede arter best kartlegges og fjernes avhenger av blant annet art, plassering og hvor den er i utviklingen. Hvis det gjøres på feil måte, kan det i verste fall føre til større spredning. Kommunen bør derfor organisere dugnaden og tilby tilhørende opplæring. Tiltaket kan for eksempel gjennomføres som en del av Bærekraftsfestivalen.	Plan og næring Vann og avløp	Innenfor ramme	1 11	Løpende

25	Naturtyper	Kartlegge myrer i kommunen	Tiltaket har til hensikt å danne oversikt over forekomster av drenerte myrer og hvilke som er best egnet for restaurering. Hensikter som må vurderes er blant annet praktiske utfordringer, eierforhold og hvilke myrer som gir størst positiv effekt. Tiltaket gir forutsetninger for videre planlegging av restaureringstiltak.	Vann og avløp Plan og næring	Krever bevilgninger	1 14	2024-26
26	Naturtyper	Bidra til restaurering av myrer i kommunen	Tiltaket har til hensikt å restaurere myrer for å sikre forekomster av naturtypene og arter som har myrene som leveområde. Hva som skal gjennomføres avhenger blant annet av eierforholdene til relevante myrer. Hvis de er på kommunal grunn kan kommunen søke midler og enten utføre tiltak selv, eller få eksterne til å utføre tiltak. Hvis de er på privat grunn, kan kommunen gjennomføre informasjons- og påvirkningstiltak.	Areal og landbruk Plan og næring Vann og avløp	Kan kreve bevilgninger	1 2 15 22	2025-2040
7	Naturtyper	Kartlegge og verdivurdere raviner og dødisgroper i kommunen	Tiltaket har til hensikt å danne et grunnlag for videre forvaltning av raviner og dødisgroper. Raviner og dødisgroper er ikke naturtyper, men landformer og kartlegges med en annen metode enn for naturtyper. Det er derfor nødvendig med en separat prosess. Resultatene vil blant annet brukes ved rullering av kommuneplanen og saksbehandling.	Plan og næring	Krever bevilgninger	1	2024-26
28	Naturtyper	Bevare raviner og dødisgroper i kommuneplanen	Tiltaket har til hensikt å ivareta kommunen sine raviner og dødisgroper på en hensiktsmessig måte. Hensyn, som eierforhold, reguleringsplaner og eksisterende aktiviteter, gir forutsetninger for hvilke virkemidler som passer på forskjellige områder. Ved å ta i bruk hensiktsmessige virkemidler, som arealformål, hensynsoner, båndlegging, bestemmelser, retningslinjer, og/eller vilkår for utbygging, skal det sikres tilpasset bevaring og unngåelse av konflikter.	Plan og næring	Innenfor ramme	1 3	I forbindelse med rullering av kommuneplanen
29	Naturtyper	Lage en oversikt over kalksjøer i kommunen	Tiltaket har til hensikt å gi kunnskap om forekomster av kalksjøer i kommunen. I dag er kunnskapen rundt hvilke innsjøer som defineres som kalksjøer uklar og tiltaket skal danne et grunnlag for videre artskartlegging i kalksjøene.	Vann og avløp	Innenfor ramme	8	2024
30	Naturtyper	Artskartlegge kalksjøer i kommunen	Tiltaket har til hensikt å danne grunnlag for videre forvaltning av kalksjøer i kommunen. Kalksjøer med kalkinnhold over et visst nivå og forekomster av noen rødlistede arter, er såkalt "utvalgte naturtyper". Disse har en egen forskrift og handlingsplan. Ullensaker har mange kalkrike innsjøer, men artene i dem er lite kartlagt. Kommunen kan forbedre sin forvaltning av verdiene knyttet til kalksjøer med et utbedret kunnskapsgrunnlag.	Vann og avløp	Krever bevilgninger	1 5 8 13	2025-2035

31	Naturtyper	Lage og bidra til gjennomføring av tiltaksplaner for områder med utvalgte, truede og nær truede naturtyper med dårlig tilstand	Tiltaket har til hensikt å samle informasjon om sårbar natur med dårlig tilstand og hvilke tiltak som kan gjennomføres for å forbedre den, samt bidra til at slike tiltak utføres. Tiltaket gjelder kun for naturtyper kartlagt med Miljødirektoratets instruks. I dag er det kjent 10 relevante områder og for 4 av dem kan tilstanden forbedres gjennom slått/beite, 3 av dem gjennom å få stå i fred og 3 gjennom restaurerende tiltak. I og med at kartlagte arealer øker, kommer også relevante områder til å øke i antall, men tiltakene skal skje over lang tid og er relativt små. Hvis områdene er på kommunal grunn kan kommunen søke midler og enten utføre tiltak selv, eller få eksterne til å utføre tiltak. Hvis de er på privat grunn, kan kommunen gjennomføre informasjons- og påvirkningstiltak. Tiltaket må følges opp over tid for å se effektene.	Plan og næring Areal og landbruk Vann og avløp	Kan kreve bevilgninger	1 2 8 9 13 15 22 33 34 35 37 38	2024-2040
----	------------	--	---	--	------------------------	--	-----------

NOEN TIPS

- **Fordel ansvar**
 - Pass på at noen har ansvar for å vurdere naturhensyn i oppgaver eller prosjekter
- **Praktiske verktøy**
 - Ta i bruk eksisterende, eller lag egne, praktiske verktøy som er tilpasset det dere gjør – mindre ad hoc-arbeid gjør jobben effektiv og forutsigbar
- **Tenk på tilleggseffekter**
 - Vektlegg gode tilleggseffekter for naturmangfold i alle prosjekter. Mange bekker små gjør en stor å
- **Samarbeid**
 - Bruk kompetansen på huset, i andre kommuner, myndigheter eller organisasjoner. Kunnskapen er spredt, og vi må tørre å spørre om stort og smått
- **Del det du lærer**
 - Hvis du synes noe er nyttig, er det også det for noen andre. Det danner konsensus rundt kommunens miljøarbeid og gjør det lettere å løse utfordringer
- **Grønn opplæring**
 - Innlemme naturhensyn i opplæring av nye ansatte og politikere – gjør det til en naturlig del av arbeidshverdagen
- **Ta i bruk tilskuddsordninger**
 - Se om tilskudd kan dekke merkostnader, så vi kan gjøre det lille ekstra for naturen
- **Opplev naturen**
 - Gå ut og lær å kjenne naturen vi forvalter!

VEDLEGG A

RESSURSER

KUNNSKAPSGRUNNLAGET

I del 2 to av denne strategi er det utarbeidet et kunnskapsgrunnlag, med temaer innen naturhistorie, vernet natur, kulturmiljø, naturtyper og arter.

EKSTERNE RESSURSER

Grønn understreket skrift er lenker til nettsider eller dokumenter.

Karttjenester

- [Naturbase \(Miljødirektoratet\)](#) – blandet miljøinformasjon
- [Miljøstatus Kart \(Miljødirektoratet\)](#) - blandet miljøinformasjon
- [Vannmiljø \(Miljødirektoratet\)](#) – blandet vannmiljøinformasjon
- [Vann-Nett](#) – tilstand og måloppnåelse i vannmiljøer
- [NiN Offentlig Visning \(Miljødirektoratet\)](#) – områder som skal naturtype-kartlegges
- [Artskart \(Artsdatabanken\)](#) – artsobservasjoner
- [Økologiske grunnkart \(Artsdatabanken\)](#) – blandet informasjon om naturmangfold
- [Norges Geologiske Undersøkelse \(NGU\)](#) – blandet informasjon om geologi
- [Kilden \(NIBIO\)](#) – blant annet myr, dyrkbar jord og bonitet
- [Planlagt utbyggingsareal i Norge \(NINA\)](#) – avsatt utbyggingsareal i kommunale arealplaner som enda ikke er bygget ut
- [Arealregnskap for Akershus, Buskerud og Østfold fylker](#) – arealregnskap
- [Norge i bilder](#) – flybilder fra forskjellige år
- [Høydedata](#) – terreng og overflate

Statlige handlingsplaner og veiledere

- [Tiltaksplan for ville, pollinerende insekter](#)
- [Handlingsplan for kalksjøer](#)
- [Handlingsplan for slåttemyr](#)
- [Handlingsplan for slåttemark](#)
- [Handlingsplan for elvemusling](#)
- [Alle veiledere fra Miljødirektoratet samlet](#)
- [Temaside om fremmede arter](#)
- [Veileder for praktisk bruk av naturmangfoldloven ved behandling av skogsaker](#)
- [Reiseliv og hensyn til dyrelivet](#)

Inspirasjon

- [For Naturen](#) - miljøorganisasjoners nasjonale anbefalinger for å nå målene i FNs naturavtale
- [Slik kan kommunepolitikere redde norsk natur!](#) – veileder fra Naturvernforbundet
- [Slåttemark, veiledning for restaurering og skjøtsel](#) – veileder fra NIBIO
- [Fugler i jordbrukslandskapet](#) – veileder fra Norges bondelag og BirdLife
- [Søknadsarkivet til Miljødirektoratet sine tilskuddsordninger](#) – andre søknader for tilskudd kan gi inspirasjon til egne prosjekter

ANDRE RELEVANTE PLANER I KOMMUNEN

Grønn understreket skrift er lenker til dokumenter.

- [Kommuneplan 2021-2030](#)
- [Forvaltningsplan for Elstad landskapsvernområde \(2012\)](#)
- [Forvaltningsplan for Nordbytjern \(2021\)](#)
- [Strategi for klima og energi 2023-2030](#)
- [Landbruksstrategi 2014-2026](#)
- [Kommunedelplan for kulturmiljø 2023-2030](#) – under utarbeidelse
- [Hovedplan for vann, avløp og vannmiljø](#) – under utarbeidelse

RELEVANTE TILSKUDDSORDNINGER

Tabell A1 er en liste med tilskuddsordninger som kan være relevante for naturarbeid. Hvilke tilskuddsordninger som er tilgjengelig, og deres omfang og krav, kan endre seg over tid. Listen er derfor ikke gjeldende til enhver tid. Ikke alle ordninger i listen kan søkes på av kommunen, noen kan for eksempel bare søkes på av bedrifter eller private grunneiere, og disse kan kommunen bruke i informasjons- og påvirkningsarbeid.

Tabell A1: en oversikt over tilskuddsordninger, både som kommunen kan søke på og som kun bedrifter ol. kan søke på. Tittlene i grønn skrift i kolonne to er også lenke til nettsider med mer informasjon om ordningene.

Miljødirektoratet		
1	Naturesats	Kommuner kan søke om midler til tiltak som bidrar til å ivareta og bedre tilstanden for naturmangfold i kommunen. Ordningen omfatter tilskudd til å gjennomføre praktiske naturmangfoldtiltak, informasjonstiltak, kartlegging av naturmangfold, og til planlegging av tiltak for å ivareta og bedre tilstanden for naturmangfold, herunder til å innhente og samle nødvendig kunnskap med mer.
2	Tilskudd til naturrestaurering	Kommuner, organisasjoner og private tiltakshavere kan søke om midler til tiltak som bidrar til å restaurere forringet natur, slik at den økologiske tilstanden blir bedre. Tilskudd kan gis til gjennomføring av tiltak, men også til planlegging og oppfølging av restaureringstiltakene.
3	Tilskudd for å ivareta naturmangfold i kommuneplanleggingen	Kommuner kan søke om midler til tiltak som bidrar til å styrke arbeidet med naturmangfold. Kommunene kan søke tilskudd til utarbeiding av en kommunedelplan for naturmangfold, midler til revisjon av tidligere vedtatt kommunedelplan, inkl. oppdatere kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold, og midler til en gjennomgang av eldre arealplaner og vurdere disse i tråd med oppdatert kunnskap om naturverdier.
4	Tilskudd til trua arter	Målgrupper for ordningen er grunneiere, privatpersoner, frivillige organisasjoner, kommuner, virksomheter og institusjoner. Søknader om tilskudd til tiltak for de prioriterte artene og de trua artene som er høyest prioritert (gruppe 1) i oppfølgingsplanen for trua natur, vil bli tillagt ekstra vekt i prioriteringene mellom søknadene.
5	Tilskudd til vassmiljøtiltak – generell vassforvaltning	Målgruppene er vannområdeutvalg, interkommunale vannprosjekt, kommuner, forskingsinstitusjoner, frivillige organisasjoner og private virksomheter. Tiltak som inngår som del av arbeidet med regionale vannforvaltningsplaner med tiltaksprogram vil bli prioritert.
6	Tilskudd til vassmiljøtiltak – kalking	Frivillige organisasjoner, kommuner, interkommunale organ og fiskerettshavere kan få tilskudd. Det kan gis tilskudd til tiltak i områder der tålegrensen for menneskeskapt forsurening er overskredet, og hvor det kan påvises eller er sannsynlig at skader på naturmangfoldet skyldes forsurening. I områder der tålegrensen ikke lenger er overskredet, men hvor tidligere forsurening har ført til at det opprinnelige naturmangfoldet er borte, kan det gis tilskudd til å reetablere opprinnelig naturmangfold.
7	Tilskudd til vilttiltak	Frivillige organisasjoner, institusjoner, kommuner og enkeltpersoner kan få tilskudd. Ordningen omfatter tilskudd til praktiske vilttiltak, bidrag til å løse oppgaver, stimulerings- og informasjonstiltak i regi av organisasjoner med mer. FoU knyttet til dokumentasjon og overvåking av naturmangfold, lokale vilttiltak og sentrale utviklingstiltak.

8	Tiltak for trua naturtyper	Grunneiere, privatpersoner, frivillige organisasjoner, kommuner, virksomheter og institusjoner kan få tilskudd til skjøtsel og vedlikehold, tilpasset bruk på areal som inngår i driften av landbruksforetak, gjerding, kartlegging og overvåking i tilknytning til tiltak, utarbeiding av skjøtels- eller tiltaksplan, nødvendig utstyr til tiltak og informasjon om naturtypene. Søknader om tilskudd til tiltak for de utvalgte naturtypene og de trua naturtypene som er høyest prioritert (gruppe 1) i oppfølgingsplanen for trua natur, vil bli tillagt ekstra vekt i prioriteringene mellom søknadene.
9	Tiltak for ville pollinerende insekter	Over denne tilskuddsordningen kan det gis tilskudd til tiltak knytta til restaurering, skjøtsel og etablering av leveområder for pollinerende insekter, herunder arealer for yngling, oppvekst, matsøk og skjul, bekjempelse av fremmede organismer og tiltak som kan skape spredningskorridorer mellom artsrike områder og/eller andre viktige leveområder. Det kan også gis tilskudd til informasjon. Tiltak som bidrar til etablering eller skjøtsel av areal hvor det er registrert mange rødlista arter, og tiltak for pollinatorer i naturtyper som er klassifiserte som trua på Norsk rødliste for naturtyper 2018 vil bli prioritert.
10	Tilskudd til tiltak mot fremmede organismer	Søkeberettigede er virksomheter med eget foretaksnummer i Brønnøysundregistrene. Offentlige instanser er ikke søknadsberettiget. Kun søknader som omhandler tiltak mot pukellaks, tiltak mot utenlandske treslag i form av større tiltak (minimum 0,5 mill. kr. omsøkt) som er knyttet til trua naturtyper, trua arter og nær verneområder, tiltak mot havnespy (Japansk sjøpung) eller nasjonale informasjonstiltak vil bli behandlet i 2023.
11	Tiltak mot fremmede skadelige arter utenfor verneområder (ingen nettside)	Statsforvalteren ber årlig kommunene om innspill til prosjekter for tiltak mot fremmede skadelige arter. Nasjonal tiltaksplan mot fremmede arter legger forutsetningene for hva som får tilskudd.
12	Tiltak i kulturlandskapsområder registrert som verdifulle kulturlandskap	Disse kan søke: Grunneiere, privatpersoner, lag og foreninger på lokalt og regionalt nivå, landsdekkende organisasjoner, kommuner og institusjoner. Områdene som det kan søkes om tilskudd til står på en egen liste over prioriterte områder (det er ingen aktuelle områder i Ullensaker i dag). Tiltak som kan få tilskudd er skjøtsel eller restaurering med sikte på å gjenopprette eller opprettholde naturverdiene, bekjempelse av fremmede organismer, gjerding og tilpasset driftsform i jordbruket. I tillegg til tiltak i felt, kan det bli gitt tilskudd til å utarbeide skjøtels- eller tiltaksplan, nødvendig utstyr for å gjennomføre tiltak og informasjon.
13	Midler til tiltak i verneområder (kap 1420 post 31)	Behov for midler til tiltak i verneområder meldes inn av forvaltningsmyndighet, dvs. Statsforvalterens miljøvernavdeling eller verneområdestyrer. Statsforvalteren skal samordne og melde inn behov for midler til tiltak i verneområder forvaltet av kommuner med delegert forvaltningsmyndighet. Midlene skal benyttes til tiltak som er nødvendig for å gjenskape eller ivareta verneverdiene og til informasjons- og tilretteleggingstiltak. Alle tiltak skal være forankret i skjøtelsplan, forvaltningsplan, besøksstrategi eller andre relevante styringsdokumenter.

14	Klimasats – støtte til klimatiltak	Kommuner, fylkeskommuner og enkelte kommunale foretak kan søke om tilskudd – sammen eller hver for seg. Tilskuddsordningen skal fremme klimatiltak i kommuner og fylkeskommuner. Ordningen skal bidra til at kommunene integrerer klimahensyn i sine aktiviteter, reduserer utslipp av klimagasser og omstiller til lavutslippssamfunnet. Det kan være overlapp mellom natur- og klimatiltak og tilskuddsordninger kan brukes i de tilfellene.
15	Midler til naturrestaurering (kap. 1420 post 31)	Bare Statsforvalteren og verneområdestyrer/nasjonalparkstyrer kan melde inn behov for midler til naturrestaurering over denne posten. Initiativer fra annet hold, for eksempel fra kommuner eller private grunneiere, skal meldes inn via Statsforvalteren, som har det økonomiske ansvaret for tiltakene, inklusive ansvaret for rapportering. Midler til naturrestaurering over kap./post 1420.31 kan benyttes til å restaurere forringet natur i terrestriske økosystemer som våtmark, skog, fjell, kulturlandskap og åpent lavland.
16	Tilskudd til verdiskaping basert på naturarven	Målgruppe for ordningen er nasjonalparkkommuner og andre kommuner, regionråd, frivillige organisasjoner, virksomheter, naturinformasjonssenter, tilsynsutvalg, grunneiere og forvaltningsmyndigheter for verneområder. Tilskuddsordningen skal medvirke til at verneområdene og andre verdifulle naturområder blir en del av bred verdiskaping som har langsiktig positiv effekt for natur, lokalsamfunn (sosialt og kulturelt), økonomi og næringsutvikling.
17	Tilskudd til klimatilpasning	Kommuner og fylkeskommuner kan søke om midler til kunnskapsoppbygging og utredninger om konkrete klimatilpasningstiltak. Midlene skal brukes til tiltak som gjør kommunene bedre rustet til å møte klimaendringene. Naturbaserte løsninger for klimatilpasning kan også være gunstige for naturmangfoldet.
18	Sikring av friluftslivsområder (kap. 1420 post 30)	Kommuner og interkommunale friluftsråd kan søke Miljødirektoratet om økonomisk støtte til å sikre seg råderett over friluftslivsområder eller ferdselsårer gjennom kjøp eller bruksavtale. Sikring kan også gjennomføres ved at eksisterende friluftslivsområder som kommune eller friluftsråd allerede eier, kan få status som statlig sikret friluftslivsområde.
19	Tilskudd til friluftslivsaktivitet (kap. 1420 post 78)	Denne ordningen gjelder for frivillige organisasjoner som er registrert i Enhetsregisteret (Brønnøysundregistrene) og interkommunale friluftsråd. Tiltak som gis støtte må bidra til økt deltakelse i helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig friluftsliv for alle grupper i befolkningen.
20	Tilskudd til tiltak i statlig sikret friluftslivsområde (kap. 1420 post 78)	Bare kommuner og interkommunale friluftsråd kan søke. Midlene skal nyttes til opparbeiding av området, tilrettelegging og skjøtsel i statlig sikrede friluftsområder og i områder vernet som friluftslivsområde etter markaloven.
Landbruksdirektoratet		
21	Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer	Skogeier kan søke tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer. Etter forskrift om tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistrering, kan det gis tilskudd til utarbeiding av skogbruksplaner og ressuroversikter, samt registrering av skog- og miljøinformasjon i denne forbindelse.

22	Tilskudd til miljøtiltak i skog	Skogeier kan søke tilskudd til miljøtiltak i skog på sin eiendom. Du kan søke midler til 1) Skjøtselstiltak: merkostnader eller tap ved gjennomføring av tiltak for å ivareta og utvikle miljøverdier. 2) Langsiktig bevaring: delvis dekning av økonomisk tap knyttet til bevaring av spesielle miljøverdier, der hensyn til disse krever at skogeier avstår fra hogst eller legger om skogdriften. 3) Villmarkspregede områder: dekning av merkostnader ved skogdrift for å unngå veibygging som vil redusere villmarkspregede områder.
23	Fylkesvise rentemidler fra skogfond	Organisasjoner og institusjoner som arbeider med prosjekter som kan være relevant for skogbrukets næringsvirksomhet regional, kan søke tilskudd. Organisasjoner og institusjoner som arbeider med prosjekter som kan være relevant for skogbrukets næringsvirksomhet lokalt, kan søke tilskudd. Informasjonsmateriell, informasjonsutstyr og dekning av fellesutgifter i forbindelse med skogfaglig informasjon, arrangement og utflukter, veiledning og opplæring for skogeier, skoler, samarbeidende etater og organisasjoner, eller spesielle grupper og allmennheten, og dekning av felleskostnader ved områdevis takster eller skogbruksplaner, som forarbeid og informasjon og takster, bildemateriell, ortofoto, kart og presentasjoner av områdevis tall.
24	Kommunale rentemidler fra skogfond	Organisasjoner og institusjoner som arbeider med prosjekter som kan være relevant for skogbrukets næringsvirksomhet lokalt, kan søke tilskudd. Informasjonsmateriell, informasjonsutstyr og dekning av fellesutgifter i forbindelse med skogfaglig informasjon, arrangement og utflukter, veiledning og opplæring for skogeier, skoler, samarbeidende etater og organisasjoner, eller spesielle grupper og allmennheten, og dekning av felleskostnader ved områdevis takster eller skogbruksplaner, som forarbeid og informasjon og takster, bildemateriell, ortofoto, kart og presentasjoner av områdevis tall.
25	Midler til forskning og utvikling innen skogbruk – Utviklingsfondet for skogbruket	Organisasjoner og bedrifter innen skogsektoren kan søke om tilskudd. Bl.a. prosjekter som bidrar til bærekraftig bruk av skogarealene og prosjekter som fremmer informasjon, rådgivning og kompetanseoppbygging
26	Midler til innovasjonsprosjekter i næringslivet innen jordbruks- og matforskning (FFL/JA)	Søker må være en bedrift som er registrert i det norske foretaksregisteret og har økonomisk aktivitet i Norge. Offentlige foretak som driver virksomhet av industriell eller forretningsmessig karakter, kan også stå som søker. Du kan søke midler til innovasjonsprosjekt i næringslivet. Gjelder bedriftsledet prosjekt med omfattende innhold av forsknings- og utviklingsaktiviteter (FoU).
27	Midler til nasjonale klima- og miljøtiltak (KMP) - Landbruksdirektoratet	Alle som jobber med kunnskapsutvikling eller kunnskapsformidling kan søke om tilskudd. Prosjektet skal rette seg mot utfordringer som har interesse ut over rene lokale eller regionale problemstillinger. Regionale prosjekter kan få tilskudd hvis problemstillingen eller resultatet vil ha stor overføringsverdi.
28	Midler til regionale tilretteleggingstiltak i landbruket - Landbruksdirektoratet	Kommuner, organisasjoner og forsknings- og utviklingsinstitusjoner registrert i Enhetsregisteret, kan søke. Du kan søke midler til tilretteleggingstiltak som bidrar til utvikling av konvensjonell eller økologisk drift i landbruket eller til utvikling av andre landbruksbaserte næringer.

29	Midler til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Organisasjoner og foretak kan søke. Det gis ikke midler til offentlige forvaltningsorgan og ikke til enkeltforetaks bedriftsutvikling. Landbruksdirektoratet kan gi tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk til prosjekter i hele verdikjeden som har som mål å styrke privat og offentlig forbruk, primærproduksjon, foredling og distribusjon.
30	Nasjonale rentemidler fra skogfond	Organisasjoner og institusjoner som arbeider med prosjekter som kan være relevant for skogbrukets næringsvirksomhet på landsbasis, kan søke tilskudd. Organisasjoner og institusjoner som arbeider med prosjekter som kan være relevant for skogbrukets næringsvirksomhet lokalt, kan søke tilskudd. Informasjonsmateriell, informasjonsutstyr og dekning av fellesutgifter i forbindelse med skogfaglig informasjon, arrangement og utflukter, veiledning og opplæring for skogeier, skoler, samarbeidende etater og organisasjoner, eller spesielle grupper og allmennheten, og dekning av felleskostnader ved områdevis takster eller skogbruksplaner, som forarbeid og informasjon og takster, bildemateriell, ortofoto, kart og presentasjoner av områdevis tall.
31	Nasjonale tilretteleggingsmidler i landbruket (NT)	Organisasjoner, forsknings- og utviklingsinstitusjoner og foretak registrert i Enhetsregisteret, samt fylkeskommuner og kommuner, kan søke. Du kan søke midler til tilretteleggingstiltak innen landbruksbasert næringsutvikling eller til utvikling og videreutvikling av etter- og videreutdanningstilbud innenfor landbruksnæringen, med nasjonal nytteverdi.
32	Produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket	Jordbruksforetak som driver med husdyr- og/eller planteproduksjon, kan søke produksjons- og avløsertilskudd. Bl.a. til økologisk drift, dyr på beite og kulturlandskap.
33	Regionalt miljøtilskudd i jordbruket (RMP)	Du kan søke hvis du har gjort bestemte miljøtiltak på arealene du disponerer i søknadsåret. Foretaket ditt må drive vanlig jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseiendommer og være registrert i Enhetsregisteret. Hvert fylke har et eget miljøprogram med et utvalg miljøtiltak du kan få tilskudd for å utføre. Tiltakene blir bestemt ut ifra hva Statsforvalteren ser på som de største miljøutfordringene i ditt fylke. Se Statsforvalterens veileder.
34	Tilskudd til drift av beitelag (OBB)	Det er mulig å søke fra 15. september for: Beitelag som er registrert som samvirkeforetak eller forening i Enhetsregisteret og som har til hovedformål å samarbeide om hensiktsmessige fellesløsninger innen beitebruk og god utnyttelse av utmarksbeite. Beitelaget kan få tilskudd til drift, det vil si til beiteslipp, tilsyn og sankning av dyr. Tilskuddet skal gå til å fremme den organiserte beitebruken gjennom fellestiltak.
35	Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	Den som eier eller leier en landbrukseiendom der det foregår tilskuddsberettiget jordbruksproduksjon, kan søke tilskudd. Du kan søke tilskudd for å redusere forurensning, ivareta natur- og kulturminner i jordbrukets kulturlandskap, miljøtiltak utover vanlig jordbruksdrift og planleggings- og tilretteleggingsprosjekt.
36	Tilskudd til Utvalgte kulturlandskap i jordbruket	Privatpersoner og foretak kan søke om tilskudd. Til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket som bidrar til å sikre verdier knyttet til landskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, herunder sikre langsiktig skjøtsel og drift (det er ingen aktuelle områder i Ullensaker i dag).

37	Tilskudd til tiltak i beiteområder	Lag, foreninger og foretak som driver næringsmessig beitedrift kan søke. Gjelder prosjekter som retter seg mot organisering og tilrettelegging av utmarksbeitene for god og effektiv beitebruk og investeringer i faste installasjoner og annet utstyr knyttet til beitebruk som fremmer beitebruken i et område.
Riksantikvaren		
38	Tilskudd til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	Fylkeskommuner, kommuner, Longyearbyen lokalstyre, museer, organisasjoner, bedrifter og privatpersoner kan søke tilskudd etter ordningen. Du kan søke tilskudd til prosjekter der offentlige og private aktører inngår forpliktende samarbeid om 1) formidling og tilrettelegging for bærekraftig bevaring og bruk, 2) kompetanseutvikling, nettverk og samarbeid og 3) nærings-, steds- og lokalsamfunnsutvikling. Prosjekter som får støtte, skal bidra til at kulturmiljøet får en tydelig rolle i lokal og regional utvikling.
Viken fylkeskommune		
<p>Siden Viken fylkeskommune oppløses i årsskiftet 2023/2024 er det usikkerhet knyttet til om noen tilskuddsordninger videreføres og hvis andre tilkommer. Nettside til Akershus kan benyttes for å finne informasjon om det etter 1. januar 2024.</p> <p>Relevante tilskudd i 2023 var:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilskudd til restaurering av vann- og våtmarksområder • Tilskudd til vilttiltak • Tilskudd til friluftslivets ferdselsårer • Tilskudd til friluftslivsaktiviteter 		
Andre tilskuddsordninger		
<ul style="list-style-type: none"> • Frivillig vern av skog i Norge • Statskog Statskogmillionen • Finansiering Innovasjon Norge • Sparebankstiftelsen Søk støtte • Home New - Gjensidigestiftelsen • «Vi heier på»-konkurransen - Storebrand 		